UNIVERZITA KARLOVA V PRAZE
FAKULTA TĚLESNÉ VÝCHOVY A SPORTU

Sociální a geografická podmíněnost životního stylu a účasti ve volnočasových aktivitách u populace v produktivním věku

- srovnávací studie

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Autor: Bc. Blanka Čapková
Vedoucí práce: Doc. PhDr. Irena Slepičková, CSc.

Praha 2008

Ráda bych poděkovala vedoucí mé diplomové práce paní Doc. PhDr. Ireně Slepičkové, CSc. za odborné vedení a pomoc při zpracování práce.

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vypracovala samostatně a že jsem uvedla všechny použité prameny a literaturu.

podpis.....

OBSAH

1. ÚVOD 1
2. SYNTÉZA POZNATKŮ 3
2.1 ŽIVOTNÍ STYL 3
2. 2. DETERMINANTY ŽIVOTNÍHO STYLU 4
2. 3. KULTURNÍ ÚROVEŇ A ŽIVOTNÍ STYL 4
2. 4. VOLNÝ ČAS A JEHO POJETÍ 5
2.5 STRUKTURA VOLNÉHO ČASU 6
2.6 FUNKCE VOLNÉHO ČASU 7
2.7 MĚŘÍTKA VOLNÉHO ČASU 7
2.8 DETERMINANTY VOLNÉHO ČASU 9
2.9 PROBLEMATIKA VOLNÉHO ČASU 10
2.10 BYDLENÍ A LIDSKÁ SÍDLA 11
2.11 BYDLENÍ NA VESNICI 12
2.12 BYDLENÍ VE MĚSTĚ 13
3. METODOLOGICKÁ ČÁST 15
3.1 CÍLE A HYPOTÉZY 15
3.1.1. CÍLE 15
3.1.2. HYPOTÉZA A DÍLČÍ HYPOTÉZY 15
4. METODY VÝZKUMU 17
4.1 SBĚR A ZPRACOVÁNÍ DAT 18
4.2 CHARAKTERISTIKA ŠETŘENÝCH LOKALIT 18
4.2.1. PROFIL MĚSTA NOVÝ JIČÍN 18
4.2.2 PROFIL OBCE LIBHOŠŤ 24
5. VÝSLEDKY A DISKUSE 26
5.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU 26
5. 2. RODINA, DĚTI A VOLNÝ ČAS 28
5.3 POVOLÁNÍ 31
5.3 FINANČNÍ SITUACE 33
5.5 BYDLENÍ 34
5.5 SPORTOVNÍ ČINNOST 37
6. ZÁVĚR 40
7. ANOTACE 42
8. LITERATURA 44
9. PŘÍLOHY 46

1. ÚVOD

Dnešní doba velice podporuje aktivní přístup lidí k práci, umožňuje podnikání, vzdělávání, vede k rozvoji hospodářství, ale zároveň omezuje rozsah volného času ve prospěch práce. Tím, že lidé více a více tráví svůj čas v práci a jsou na něj kladeny větší nároky, tím více potřebuje volný čas pro odpočinek, relaxaci jak fyzických a psychických sil. Volný čas naskýtá také seberealizaci, rozvoj osobnosti. Umožňuje poznávat i jinou stránku života, každý si může najít tu činnost, či aktivitu, která mu přináší radost, odreagování se od všedních starostí, nabytí nových sil, ale také možnosti poznávat nové lidi, začlenění se do společnosti.

Pod pojmem volný čas si může představit každý něco jiného. Pro někoho je ideální trávení volného času při čtení knížky či posezení s přáteli, pro jiného zase aktivní odpočinek jako sport, zahrádkaření atd.

Bohužel začíná být větší obliba pasivního trávení volného času. Podle celé řady sociologických šetření se projevuje u naší populace značná jednotvárnost a ve využití volného času. Mnoho lidí podléhá pohodlnosti a převažují pasivní volnočasové aktivity nad aktivními. Lidé dávají přednost sedění u počítače, fandění sportu, nikoliv jeho provozování, což má včetně sedavého zaměstnání a nesprávného způsobu stravování za následek vznik civilizačních chorob. Abychom minimalizovali tento jev, můžeme tomu sami pomoct a to právě pohybem, který prospívá jak na psychickou, tak fyzickou stránku člověka.

Existuje spousta faktorů, které mohou mít vliv na trávení volného času. Jsou to zejména pohlaví, věk, zdravotní stav, děti a rodina, zaměstnání a finanční situace. Mne zaujal jeden z nejdůležitějších faktorů a to místo bydlení. Ne všude mají lidé stejné podmínky a přístupnost ke kulturním a sportovním aktivitám. Ve městech jsou tyto podmínky daleko lepší, než na vesnici, kde většinou je k dispozici jen jedno hřiště, či tělocvična. Dále dojíždění za zaměstnáním, spousta práce na domku a zahrádce, nedostupnost služeb a zdravotnictví, to vše ovlivňuje délku a využití volného času lidí žijících na vesnici. To vše tedy bude předmětem mého zkoumání. Každý z nás ale má možnost trávit čas podle svého a je na něm, jak s volným časem naloží. Důležité je, abychom těm, kteří nevědí, co s volným časem, ukázali, jak ho co nejefektivněji využít, aby trávení volného času mělo blahodárný vliv na

jeho rozvoj osobnosti. Je třeba také poskytnout dostatek informací a podkladů pro ty, kteří se starají o chod obcí, v nichž tito lidé žijí.

2. SYNTÉZA POZNATKŮ

2.1 ŽIVOTNÍ STYL

Životní styl lze charakterizovat jako paletu prakticky všech lidských aktivit od myšlení, přes chování až po jednání a to takových, které zaujímají v životě trvalejší místo, většinou se opakují, jsou typické a předvídatelné. Nejčastěji se posuzuje podle názorů, postojů a chování.

Životní styl je proměnlivý v čase, neboť s časem se mění potřeby člověka a okolní prostředí také prochází různými změnami (Slepičková, 2005).

Junger a Kasa (1996) považují životní styl za souhru životních činností, prostřednictvím kterých lidé reprodukují svoji existenci, uspokojují a rozvíjejí svoje potřeby, stupují do konkrétních ekonomických a sociálních vztahů, zaměřují se na určité cílové hodnoty, při dodržení základních norem.

V souvislosti právě se sociálním prostředím, jehož vlivu se přikládá velká váha, se životní styl vztahuje nejen k jednotlivci, ale hovoří se o životním stylu různě velkých kolektivů až celé populace. Do životního stylu se promítá kulturní a historický vývoj. Odlišné životní zvyklosti či názory nalézáme u lidí žijících na vesnici a ve městě.

Junger a Kasa (1996) považují životní styl za souhru životních činností, prostřednictvím kterých lidé reprodukují svoji existenci, uspokojují a rozvíjejí svoje potřeby, stupují do konkrétních ekonomických a sociálních vztahů, zaměřují se na určité cílové hodnoty, při dodržení základních norem.

Hodaň (2000) pokládá životní styl za vnitřně propojenou strukturu potřeb spjatých s hodnotami, ve které se vzájemně prolíná materiální s duchovním a usměrňuje obsah a formy věcného života. Životní styl je pak podmíněn historickým charakterem dané společnosti, změnami výrobního procesu, konkrétním postavením člověka, sociální skupiny, třídy v dané společnosti a životní úrovní. Dále říká, že utváření životného stylu v jeho základní podobě je dlouhodobé, neuvědomělé, je především výsledkem realizace těch sociálních rolí, které převažují, a velkou roli hraje prostředí, ve kterém člověk žije.

2. 2. DETERMINANTY ŽIVOTNÍHO STYLU

Podle Hodaně (2000) přesto, že obsah životního stylu bývá diferencován podle toho, k čemu je vztahován, lze obecně za jeho obsah považovat soustavu činností ve všech sférách života, tvorbu a uspokojování životních potřeb, soustavu všech sociálních a životních vztahů, systém všech životních hodnot a idejí, kterými jsou jednotlivé činnosti podmíněny. Podmíněnost životního stylu je podle tohoto autora odvozena z podmíněnosti životního způsobu.

Životní styl je podmíněn:

1. individuálním rozvojem a jeho aktuálním stavem
2. úrovní kulturnosti daného individua
3. individuální filozofickou a hodnotovou orientací
4. rodinnými tradicemi
5. konkrétním podílem na výrobním procesu
6. individuálním postavením v socioprofesní skupině
7. množstvím a úrovní realizovaných sociálních rolí
8. dosaženou individuální životní úrovní
9. vlivem okolního prostředí

Tyto oblasti se konkretizují v utváření životního stylu

2. 3. KULTURNÍ ÚROVEŇ A ŽIVOTNÍ STYL

Dle výzkumu (Machonin, Tuček, 1996), jež byl zaměřen na index kulturních aktivit jednotlivce, bylo zjištěno, že lidé, kteří se zařadili do vyšších stupňů indexu kulturních aktivit, si významně častěji než jiní oblíbili klasické kulturní aktivity vyšší hodnoty, odborné vzdělávání a odbornou zájmovou činnost, také však sport, tělesný pohyb, pobyt v přírodě. Pro ty, kdož se pohybují v dolních kategoriích životního stylu, byla příznačná spíše záliba v zahrádkářství a chovatelství, orientace na život v domácnosti a společenské styky uvnitř rodiny, popř. s jinými rodinami. Kromě struktury oblíbených aktivit jednotlivce se výzkum

dotazoval na objektivně nejčastěji uskutečňované společné aktivity domácností, popř. rodin. Byla zjištěna vysoká míra shody. Znamená to, že subjektivní záliby jednotlivců nejsou v zásadě odděleny od života domácnosti či rodiny a realizují se do značné míry nejfrekventovanějšími společnými způsoby trávení volného času.

Jednou z variant životního stylu je volný čas.

2. 4. VOLNÝ ČAS A JEHO POJETÍ

Lidé jsou zvyklí vnímat a hodnotit události ve společenském dění, ale i své vlastní aktivity, své zážitky a svůj život téměř vždy ve spojitosti s časem, v určitém časovém horizontu. Čas je tak pojmem prostupujícím naším životem. Jsou k němu vztahovány osobní, pracovní, společenské události. Část doby, kterou má jedinec pro sebe a s níž může disponovat podle svého uvážení, je volným časem. Vývoj usnadnil lidem práci a vytvořil časový prostor chápaný jako volný čas. Nárůst volného času je spojován s rozvojem hospodářství a technickým pokrokem, které přinesly úsporu práce nejen v zaměstnání, ale i např. při práci v domácnosti.

Ke konci předminulého století se výrazně zkrátila pracovní doba a narostl čas, který člověk nemusel věnovat práci za účelem získání prostředků na obživu (Slepičková, 2005).

Pro současného člověka v moderní společnosti je to život bez času, v němž se může věnovat svým zálibám, bavit se, odpočívat, rozvíjet se a vzdělávat. Každý prožívá denně svůj volný čas a naplňuje ho podle svých představ nejrůznějšími aktivitami. Volný čas by měl přinášet pozitivní hodnoty.

Volný čas by měl splňovat čtyři podmínky (Csikszentmihalyi, 1975)

a. v danou chvíli jedinec nemá vůči ničemu a nikomu žádné povinnosti,
b. prováděná činnost je výsledkem svobodného výběru,
c. činnost přináší uspokojení
d. v dané kultuře je prováděná činnost považována za činnost ve volném čase

Volný čas se může objevovat v nejrůznějších sférách života včetně pracovního. Vybrané činnosti mohou být jednou zálibou, koníčkem, tedy volnočasovou záležitostí, jindy představují součást pracovních povinností a zdroj obživy.

Volný čas lze definovat jako dobu, časový prostor, v němž jedinec nemá žádné povinnosti vůči sobě ani druhým lidem a v němž se pouze na základě svého vlastního svobodného rozhodnutí věnuje vybraným činnostem. Tyto činnosti ho baví, přinášejí mu radost a uspokojení a nejsou zdrojem trvalých obav či pocitů úzkosti (Slepičková, 2005)

2.5 STRUKTURA VOLNÉHO ČASU

Obrovské množství činností, jimiž se člověk ve svém každodenním životě zabývá, lze uspořádat podle určitých shodných znaků do skupin.

Struktura nominálního fondu času:

Doba	Činnost
Pracovní	V této době člověk vykonává práci. Tato činnost je motivována získáním prostředků k životu. Jedná se o hlavní zaměstnání přesčasy, individuální přípravu na zaměstnání či účast na školení. Zahrnuje i vedlejší zaměstnání a další zabezpečení obživy jako je např. chov užitkového zvířectva apod.
Nutná pracovní	Je naplněna činnostmi nezbytnými pro prostou existenci člověka a dále činnostmi, které nepřinášejí finanční efekt a nejsou ani věcí svobodného výběru. Jedná se o: a) uspokojování bio-fyziologických potřeb (spánek, jídlo, osobní hygiena, lékařská péče…) b) ostatní činnosti (cesta do práce a z práce, péče o domácnost-příprava jídla, úklid, praní prádla atd.)
Volný čas	a) aktivity manuální-zahrádkaření, kutilství, ruční práce, atd. b) aktivity fyzické – procházky, turistika, sport atd. c) aktivity kulturně uměleckého typu receptivního – četba, návštěvy divadel, kin, poslech rádia atd. d) aktivity kulturně uměleckého typu tvořivého a interpretačního-hudba, zpěv, herecká činnost, fotografování atd. e) aktivity kulturně racionální – dobrovolné vzdělávání, sledování masmédií, luštění křížovek apod. f) Aktivity společensko formální – výkon veřejných funkcí, schůze, práce ve společenských a politických organizací g) Aktivity společensko neformální – rodinné aj. návštěvy, návštěvy kavárny h) Hry, podívaná, sběratelství – sportovní diváctví, společenské hry, i) Pasivní odpočinek – sedění, polehávání, spánek (mimo hlavní), kouření, popíjení kávy atd.

2.6 FUNKCE VOLNÉHO ČASU

Volný čas je důležitým ukazatelem způsobu života. Nejen rozsah volného času, který závisí na dosaženém stupni rozvoje společnosti, ale i způsob jeho využívání, který je jednak věcí svobodné volby jedince, ale zároveň je ovlivněn nabídkou společenských možností.

1) Instrumentální (nástrojová) funkce – začala být brána na zřetel v období rozvoje kapitalismu v počátcích 19. století. V průmyslové výrobě bylo nutné zajistit dělníkům dostatek možností regenerovat síly za účelem vysoké úrovně produktivity. Práce začala být lépe strukturovaná a organizovaná. Taktéž se začalo přistupovat i k volnému času, u kterého docházelo i „industrializaci" (Robinson, Godbey, 1997). Člověk měl mít možnost dostatečně si po práci odpočinout, zregenerovat své síly a upevnit své zdraví.

2) Humanizační funkce - výchovná - kultivace ducha a těla
   - vzdělávací – učení se novým dovednostem a získávání zkušeností
   - socializační – setkávání s jinými lidmi, zařazování do různých skupin, učení se normám a rolí.

3) Zábavná funkce – oproštění se od povinností a problémů každodenního života, dává prostor pro věnování se osobním zájmům a zálibám. Naplnění osobních přání a potřeb navozuje pocity uspokojení, navozuje příjemné prožitky (Slepičková, 2005)

2.7 MĚŘÍTKA VOLNÉHO ČASU

Důležitými měřítky trávení volného času jsou také hodnoty, hodnotová orientace a motivace. *Hodnota* je vždy nějaká vlastnost předmětu, tj. věci, jevu, bytosti nebo události, která je komplementární určité motivaci. Hodnota je determinující ve výběru mezi způsoby chování, volbou prostředků, a cíli chování. Vztah k hodnotám tak vytváří základní orientaci člověka v životě a ve skutečnosti, která ho obklopuje (Nakonečný, 1970).

Hodnotu mají zdraví, spánek, odpočinek, zajímavá a tvořivá práce, peníze, bohatství, ale také láska, přátelství, dítě, některá lidská vlastnost, příroda, umělecké nebo vědecké dílo, seberealizace, jistota, svoboda lidské osobnosti atd.

To, jaké hodnoty člověk preferuje a jaké pomíjí, se velmi konkrétně projevuje v jeho životním stylu.

Hodnotou pro nás může být jakákoliv věc, ale vždy pouze tehdy, pokud hodnotě přikládáme nějaký význam, tzn., hodnotíme ji. Jsou to tedy předměty a cíle našich více či méně ustálených potřeb, přání a zájmů. To, jaké hodnoty člověk preferuje a jaké pomíjí, se velmi konkrétně projevuje v jeho životním stylu, v životě rodiny, v jejím dobrém soužití, souhrnně pak ve společenských vztazích, v životním stylu celého národa.

Motivace. Je to soubor faktorů, které mobilizují energetické síly organismu a zaměřují lidské chování k určitému cíli. Motivy, čili pohnutky lidského chování a prožívání vznikají vzájemným působením vnitřních podnětů a impulsů, signalizujících potřeby tělesné a duševní a vnějších (společenských zájmů). Potřeby spolu se zájmy, aspiracemi, hodnotovými orientacemi atd. tvoří relativně stálé motivační dispozice jedince. Člověk může motivační procesy vůlí částečně kontrolovat, a vědomě preferovat jedny motivy před druhými (Linhart 1981, Hrčka 1990)

Potřeby. Jednou ze základních podmínek existence a rozvoje člověka jako jedince, subjektu i osobnosti je uspokojování jeho potřeb: musí jíst, pít, chránit se proti nepříznivým komponentům prostředí, osvojovat si společenskou zkušenost, stýkat se s jinými lidmi apod. Nemožnost uspokojovat svou potřebu člověk vždy intenzívně prožívá jako velmi nepříznivý stav provázený pocity nespokojenosti nebo psychickou tenzí. Podle Linharta, (1981) a Čápa, (1990) potřeba vzniká na základě nerovnováhy mezi organismem a prostředím, má povahu motivační dispozice, která se projevuje v prožívání jako nedostatek něčeho.

Potřeby lze klasifikovat podle původu (vzniku):

- *vrozené* (fyziologické, potřeba lásky, uznání, seberealizace)
- *získané* učením (např. kulturní potřeby).

Poměrně známá je např. hierarchie základních potřeb podle amerického psychologa Maslowa. V jeho pojetí tvoří základní bázi potřeb:

a) fyziologické potřeby
b) potřeba bezpečí a jistoty
c) potřeba lásky a sounáležitosti
d) potřeba uznání a výkonu
e) potřeba seberealizace

Maslow dále rozeznává dvě základní kategorie potřeb:

1) potřeby spojené s nedostatkem
2) potřeby spojené s rozvojem osobnosti a vyjadřující vztah člověka k sociálnímu bytí.

S problematikou potřeb a jejich uspokojování úzce souvisí i *životní úroveň*. V ekonomické encyklopedii se uvádí, že životní úroveň je stupeň uspokojování potřeb lidí a souhrn podmínek vyplývajících ze společenských vztahů, za nichž jsou tyto potřeby uspokojovány.

2.8 DETERMINANTY VOLNÉHO ČASU

Každým zkrácením pracovního dne nebo týdne se přímo úměrně prodlužuje mimopracovní doba. To ale nelze říct o volném čase, tedy zkracování pracovní doby není jediným zdrojem jeho narůstání. Rozsah volného času je ovlivňován dalšími okolnostmi.

Především je ovlivňován životním prostředím a sociální infrastrukturou místa, kde lidé bydlí. Svůj volný čas tráví podstatně jinak lidé žijící ve velkoměstech, než lidé žijící a malých městech či na venkově. Je zcela zřejmé, že se podstatně liší celý způsob života a s tím spojené i využívání mimopracovní doby včetně samotného volného času například ve městě s převahou správních institucí, či ve městě s velkým soustředěním škol, zejména vysokých škol. Rovněž města s atraktivním vnitřním prostředím, s dostatkem zeleně, s dobrou polohou a přiměřeným vybavením budou mít jinou strukturu využívání mimopracovní doby, než města s opačnými znaky. Významně v tomto směru působí také přírodní kvality okolí města. Města bez atraktivního přírodního zázemí mají jinou strukturu volného času (zejména v sobotu a v neděli), než města s přitažlivým přírodním okolím.

Mezi dalšími faktory významně ovlivňujícími kvalitu i množství volného času jsou: způsob dopravy, do práce, a za rekreačními účely, vybavení a organizace práce obchodu, způsob stravování, bytová kultura a vybavení domácností, úroveň služeb, a další širší společenské souvislosti (charakter výrobních vztahů, stupeň rozvoje výrobních sil, kulturní tradice apod.), vlivy vyplývající z charakteru vykonávané práce a z působení primární

skupiny, vlivy hromadných sdělovacích prostředků. Tyto nejvýraznější faktory nazýváme *vnějšími.*

Mezi *vnitřními* faktory ovlivňování volného času patří hlavně: věk, pohlaví, vzdělání, psychický stav, zdravotní kondice, rodinný stav, počet dětí apod. Tyto faktory (vnější a nitřní) rozhodujícím způsobem ovlivňují množství i náplň volného času (Zich 1978, Selucký 1966)

2.9 PROBLEMATIKA VOLNÉHO ČASU

Volný čas je pro člověka většinou příjemnou záležitostí. Přináší však i problémy, které se netýkají pouze jedince, ale jsou záležitostí celé společnosti. Souvisí to na jedné straně se způsobem, jakým jedinec se svým volným časem naloží nebo umí naložit, na druhé straně s podmínkami pro trávení volného času.

Život současné rodiny se v porovnání s jejím životem v minulosti liší. Členové rodiny plní během pracovního týdne své pracovní povinnosti vně rodiny. Pro společný život v podstatě zbývá jen jejich volný čas. Je otázkou, zda jej rodina umí trávit společně a vhodným způsobem.

U populace v produktivním věku je volný čas značně ovlivněn sociálním zařazením a konkrétním obdobím života. Velice často je spojen i s finanční otázkou. Dle výzkumu (Machonin, Tuček, 1996) v roce 1988 cítila většina dotazovaných zhoršené spotřební možnosti. Zatímco k roku 1988 deklarovalo dostatek prostředků na uspokojování základních potřeb stravování, odívání, a bydlení okolo 90% populace, tato úroveň se snížila k roku 1993 až pod 50% a to hlavně v oblasti bydlení, kultury a cestování.

Nemusí se jednat pouze o to, zda na volnočasové aktivity mají lidé peníze. Dochází k volbě mezi kariérou a výdělkem ne jedné straně a dostatkem volného času a naplňování i jiných životních hodnot, než je vysoký materielní komfort a společenský úspěch, na straně opačné. Otázka kolik kdo chce „zaplatit", aby měl pro sebe více času, vyúsťuje často ve volbu mezi „penězi a volným časem". Zcela specifická situace pochopitelně nastává u lidí nezaměstnaných.

Jednou z možností využití volného času je vyplnění ho sportovní aktivitou. Dnešní problémem je ale zatlačování aktivit tvořivých, vyžadujících mentální či fyzické úsilí typické pro sport, právě pasivní zábavou. Jen v mezinárodním srovnání patří Češi k velkým televizním divákům. Skoro polovina z dospělých udává, že věnují více než dvě hodiny

z každého dne sledováním televize. Je to daleko více než např. v Norsku nebo Spojených státech (40 procent) a nemluvě o Švýcarsku, kde se této pasivní zábavě věnuje pouze 22 procent obyvatel (Možný, 2002).

Dalším problémem je nedostatek volného času, který dominuje mezi důvody zabraňující aktivní účasti ve sportu, jež uvádějí jak dospělí, tak mládež. Ukazuje se však, že lidé exponovaní v zaměstnání a s vyšším vzděláním přistupují ke svému volnému času racionálněji, a zařazují do něj pohybové a sportovní aktivity častěji, než ti, kteří mají času objektivně více.

U této skupiny však nejde jen o poměr mezi prací v zaměstnání, a volným časem. Ekonomický status jedince, ekonomická a kulturní úroveň lokality či regionu, kde žije, se mohou výrazně projevit i na mimopracovní době. Zde je vykonávána řada činností, které sice nepředstavují placenou práci, ale přesto je jejich ekonomická hodnota vyčíslitelná (např. péče o domácnost). Často jsou nezbytností pro vylepšení rodinného rozpočtu.

Mezi charakteristické rysy současné globalizované společnosti patří také velká migrace obyvatelstva. Jak pro imigranty, tak pro původní obyvatele geografických lokalit, mezi které tito lidé přicházejí, mohou vznikat problémy spojené se střetem odlišných kultur, náboženství doprovázené i nerovnými ekonomickými podmínkami života. Na jedné straně se mohou jako problém objevit odlišné normy pro trávení volného času, na straně druhé může volný čas sloužit jako nástroj integrace přistěhovalců (Slepičková, 2005)

2.10 BYDLENÍ A LIDSKÁ SÍDLA

Bydlení je dynamický sociální proces s vlastními zákonitostmi, který se realizuje ve třech vzájemně spjatých a ovlivňujících se složkách. Podle Musila, (1970) je to *sociální prostředí* (zahrnuje určitou sociální skupinu, zejména rodinu a soustavu různých mezilidských vztahů a vazeb), *materiální prostředí* (sociální infrastruktura a její zařízení, dále byty a domy) a *přírodní prostředí* (přírodní složky životního prostředí).

Bydlení v sobě zahrnuje několik důležitých funkcí:

- biologická funkce: spojena s fyziologickou činností v bytě, jako je spánek, hygiena, stolování, reprodukce
- hospodářská funkce: může být rozčleněna na podfunkce výrobní a spotřební

- výrobní funkce je realizována v prostorech pro výrobu, které mohou být dvojí: buď se vyrábí přímo v bytě, nebo tvoří výrobní prostory pozemek (zejména na vesnici)
- spotřební funkce: je realizována přípravou stravy, praním, žehlením a opravou šatstva
- společenská funkce: charakterizována společenským stykem uvnitř rodiny i s přáteli.

Lidská sídla představují prostorový a sociální základ pro život lidí. Vznikají působením lidí na přírodu a na sebe navzájem. K jejich změně dochází změnou způsobu výroby a vývojem společnosti. Lidská sídla se úplně odlišila od sídel ostatních živočišných skupin tím, že lidé cílevědomě, na základě rostoucích potřeb, zasahovali do přírody a měnili ji ve svůj prospěch (Pašiak, 1980)

Vznik trvalých obydlí je historicky podmíněný, objevila se na určitém stupni výrobního způsobu a svou roli zde sehrály i geografické podmínky Trvalé sídelní útvary vznikají v období rozpadu prvobytně pospolné společnosti, kyd lidé přestávají kočovat a natrvalo se usazují. To umožňuje rychlejší vývoj společnosti, protože se zde hromadí výsledky práce celých generací a další generace na ně navazuje. I přes proměny, kterými lidská sídla v průběhu tisíciletí prošla, přetrvaly jejich dvě základní formy: město a vesnice.

***Město** je* složitým sociálním systémem, který se vyznačuje rozvinutou dělbou práce a velkou hustotou obyvatelstva, které je sociálně různorodé a nezabývá se zemědělstvím. Vytvořilo si systém interakcí, který je charakterizován anonymitou v mezi-osobních vztazích a nižší sociální kontrolou.

Vesnice tvoří určité územní společenství se specifickou organizací, strukturou a sociálními vztahy, kterými se odlišuje od sídel městského charakteru. Oproti městu se vyznačuje zejména jednodušším sociálním systémem, určitým rozvinutím dělby práce a tím, že určitá část obyvatelstva pracuje v zemědělství. Dochází tu k bezprostřednímu kontaktu s přírodou. Vyznačuje se i rozlohou menší zástavbou a způsobem zastavění, které má nízkopodlažní charakter. Je zde i nižší hustota zalidnění (Slepička, 1981)

2.11 BYDLENÍ NA VESNICI

Zástavbu současné vesnice tvoří převážně rodinné domky a zemědělské usedlosti. V některých větších vesnicích to mohou být i nízkopodlažní bytové domy. Vesnická domácnost je větší než městská, jednak proto, že má více dětí, ale také proto, že se zde častěji

setkáme s více-generačním bydlením. Typické pro vesnici je drobné domácí hospodářství, které zahrnuje především pěstování ovoce, zeleniny a chov drobného domácího zvířectva. Hospodářství má převážně samozásobitelský charakter.

Jelikož jsou ve městech větší výdělky, nezemědělská část ekonomicky aktivního obyvatelstva vyjíždí za zaměstnáním do měst. Rozsah a kvalita sociální infrastruktury je často nedostačující. Tvoří ji bytový fond, distribuční síť, síť služeb, zdravotnická a sociální zařízení, vzdělávací zařízení, kulturní zařízení a spoje sloužící obyvatelstvu, hygienická zařízení, ochrana a rozvoj přírodního prostředí. Nedostatek některých služeb vytváří tlak na rodinu, aby si to, čeho se nedostává, opatřila svépomocně. To má za následek buď úbytek volného času – udělá-li si to občan sám – nebo velké finanční a časové ztráty, způsobené dojížďkou do okolních obcí nebo města, použijeme-li služeb tam.

Volný čas ustupuje předmětům dlouhodobé spotřeby. Starší i mladší generace vidí jeho nejlepší využití v práci, kterou by jinak nedělala. Mládež jej využívá, ale na vesnici je málo možností. Důležité je také, že žena nese výrazně vyšší odpovědnost za domácnost a stabilitu rodiny a má také větší pracovní zatížení. Péče o rodinný domek je náročnější než o byt a práci na domácím hospodářství věnuje třikrát více času než muž (Maříková, 1986)

2.12 BYDLENÍ VE MĚSTĚ

K nejvýraznějšímu znaku výstavby měst patří „sídliště". Nejnápadnější stránkou je uniformita architektury staveb a způsobu uspořádání budov i volných prostorů. Nová sídliště lze charakterizovat následujícími problémy a nedostatky:

- anonymita kolektivní instituce
- obtížnost orientace
- nově přistěhovaní lidé trpí na sídlištích onemocněním
- obtížnost orientace
- nedostatek prostorů pro hry dětí a jejich sdružování
- monofunkčnost, většina sídlišť slouží pouze bydlení
- špatná hluková izolace z ulice i uvnitř domu
- malé skladovací prostory
- pocit nebezpečí po setmění
- nedostatek zeleně, znečištěné životní prostředí

K pozitivním znakům města patří uspokojivá sociální infrastruktura. Obchodní síť a služby jsou v současné době již na velmi vysoké úrovni. Ve většině měst jsou dostačující předškolní, školní i zdravotnická zařízení, a také kulturní a osvětová zařízení. Dále zde můžete najít dobré podmínky pro spor, možnosti veřejného stravování, parkování atd. (Vašíř, 1992)

3. METODOLOGICKÁ ČÁST

3.1 CÍLE A HYPOTÉZY

3.1.1. CÍLE

Cílem diplomové práce je na základě sociologického průzkumu vyhodnotit základní aspekty bydlení ve městě a na vesnici a zjistit, jaká je sociální infrastruktura ve dvou konkrétních lokalitách. Sociální infrastrukturou myslíme školy a zařízení pro vzdělávací aktivity, síť zdravotnických zařízení a služby v oblasti sociální péče, síť kulturních zařízení a instituce pro sport, tělovýchovu a volnočasové aktivity. Porovnáme hodnoty, zájmy a způsob trávení volného času občanů města a vesnice.

Diplomová práce je zaměřená problematiku volného času obyvatel v produktivním věku v městě a na vesnici, jako jednoho z ukazatelů životního stylu.
Cílem práce je získat a vyhodnotit informace o množství volného času určité skupiny obyvatel. Dle získaných výsledků výzkum poté formulovat hlavní rozdíly v životním stylu obyvatel města a vesnice.

3.1.2. HYPOTÉZA A DÍLČÍ HYPOTÉZY

Abychom získali potřebné informace, bylo nutné stanovit hypotézu:
Z důvodu omezených podmínek v kulturní a sportovní oblasti dochází k tomu, že lidé na vesnici se věnují méně kulturním a sportovním volnočasovým aktivitám, než lidé ve městě.

K uvedené hypotéze jsme si vytýčili sledovat u dotazovaných tři základní oblasti a to množství a využití volného času, ekonomickou situace a sídelní vybavenost sportovními a kulturními zařízeními
Jako dílčí hypotézy budeme zjišťovat následující:

1) Zda rodina a děti snižují množství osobního volného času.
2) Zda povolání omezuje volnočasové aktivity.
3) Zda finanční situace brání občanům investovat do volného času.

4) Zda domácí práce zabírají lidem na vesnici více času než lidem ve městě.
5) Zda se ve městě nachází více kulturních a sportovních zařízení než na vesnici.
6) Zda mají lidé ve městě více příležitostí naučit se více sportů, než lidé na vesnici.

4. METODY VÝZKUMU

Z možných variant pro sběr dat jsem zvolila dotazníkovou techniku sběru dat. Je to kvantitativní výzkum, kdy shromažďování dat se zakládá na dotazování osob, charakterizuje se tím, že je určena pro hromadné získávání údajů. Výhodou dotazníku je jeho anonymita, jež prohlubuje důvěru respondentů k výzkumu. Další výhodou je získávání dat v poměrně krátkém čase od většího počtu osob.

Při sestavování dotazníku jsem vycházela z těchto již vytvořených dotazníků: „Středoškoláci, sport a drogy" (Zítová, 1998) a „Životní styl učitelů a jejich vztah k pohybovým aktivitám dětí a mládeže" (Králová, 1996)

Dotazník se skládá z několika částí, z nichž každá obsahuje několik otázek vztahujících se k určitému problému. První část dotazníku zjišťuje osobní údaje respondenta, včetně trávení volného času s dětmi. Druhá část se zajímá o pracovní vytíženost dotazovaného, téma finanční situace se nachází ve třetí části, oblast bydlení v části čtvrté a poslední pátá část zjišťuje účast respondentů ve sportovní sféře.

V dotazníku jsem použila převážně otázek *zavřených* (z několika alternativ určí dotazovaný jednu či více odpovědí), dále otázek *polootevřených* (jsou kombinací uzavřených a otevřených otázek, jakmile v případě uzavřené otázky nevyhovuje respondentovi žádná z možných odpovědí, má možnost volně odpovídat na otázku (jako na otevřenou).
A jednu otázku *otevřenou* (dotazovanému se ponechává možnost vyjádřit svoje vlastní mínění). Dotazník byl anonymní z toho důvodu, abych od dotazovaných obdržela co nejpravdivější sdělení.

Obě šetřené lokality jsem si vybrala z toho důvodu, neboť je velice dobře znám. V obci Libhošťi jsem bydlela do svých 25let a do města Nového Jičína jsem se přestěhovala před pěti lety.

Šetřený soubor 96 respondentů z Nového Jičína jsem oslovila ve svém zaměstnání, vývojovém centru automobilové společnosti. Mezi hlavními dotazovanými byli inženýři, konstruktéři, ale i dělnické profese.

Druhý šetřený souboru z vesnice se skládal z mých kamarádů, známých a rodiny.
Šetření v obou lokalitách jsem zaměřila na lidi v produktivním věku.

4.1 SBĚR A ZPRACOVÁNÍ DAT

Dotazníky jsem respondentům osobně předala a také jsem si je v dohodnutém termínu vyzvedla. Všem jsem sdělila účel výzkumu a požádala je o spolupráci a zodpovědnost při jeho plnění.

Při zpracování jsem použila jednoduchých statistických metod – metody četnosti a metody procentuální. Výsledky jsem zaznamenala v tabulkách a grafech.

4.2 CHARAKTERISTIKA ŠETŘENÝCH LOKALIT

4.2.1. PROFIL MĚSTA NOVÝ JIČÍN

Nový Jičín se k 1. 1. 2003 z okresního města přeměnil na obec s rozšířenou působností. Rozkládá se na 9 katastrech s celkovou rozlohou 4471 ha. Nový Jičín má 7 místních částí: Nový Jičín, Žilina, Libhošť, Straník, Bludovice, Kojetín a Loučka.

Nový Jičín leží v jižní části ostravské průmyslové aglomerace v úvalu Moravské brány lemované výběžky Nízkého Jeseníku – Oderskými vrchy a na jihu horským pásem Beskyd.

V Novém Jičíně žije přibližně 26 tis. obyvatel, na území bývalého okresu je to pak přibližně 160 tis. obyvatel v 10 městech a 47 venkovských obcích.

Území

Z geomorfologického hlediska náleží území okresu Nový Jičín ke dvěma odlišným geologickým útvarům – k České vysočině, zabíhající na území okresu výběžky Nízkého Jeseníku s Vítkovskou vrchovinou, a Karpatům s Podbeskydskou pahorkatinou a Moravskoslezskými Beskydami. Mezi nimi podél řeky Odry, která je hlavním vodním tokem okresu, se rozkládá 3–8 km široký úrodný pás Moravské brány. Většina území má pahorkatinný ráz s výškovým rozdílem nejvyššího a nejnižšího místa okresu 929 m n. m. (200 m n. m. u Jistebnických rybníků a 1 129 m n. m. výšková kóta Radhoště) Nový Jičín (střed města) leží v nadmořské výšce 285 m n. m. Samotným městem Nový Jičín protéká řeka Jičínka a Grasmanka.

Obyvatelstvo

Město Nový Jičín patří počtem obyvatel k městům střední velikosti. Počet trvale žijících obyvatel je 23 656, u toho 13 825 žen a 11 632 mužů. Převládají lidé v produktivním věku. ***Průměrný věk 38,1 let***

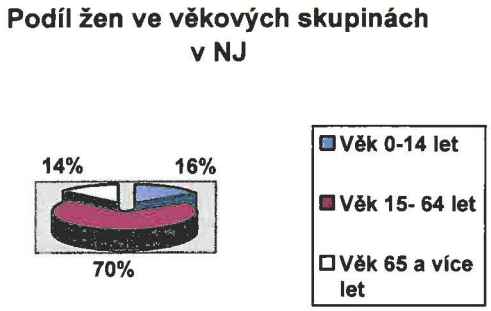

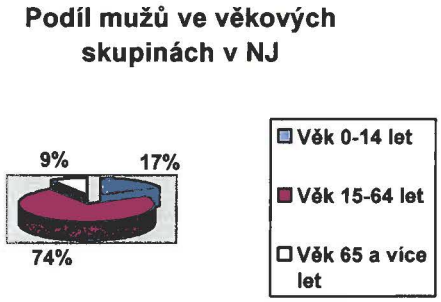

Bytový fond

Město vlastní 62 domů určených k prodeji, ve kterých je k dispozici 918 bytů. Dále vlastní 14 domů s 31 byty, které mohou být privatizovány v případě zájmu investorů a konečně 78 domů určených k doprodeji. V těchto domech zbývá z celkového počtu 1263 bytů k prodeji 785.

Vzdělání

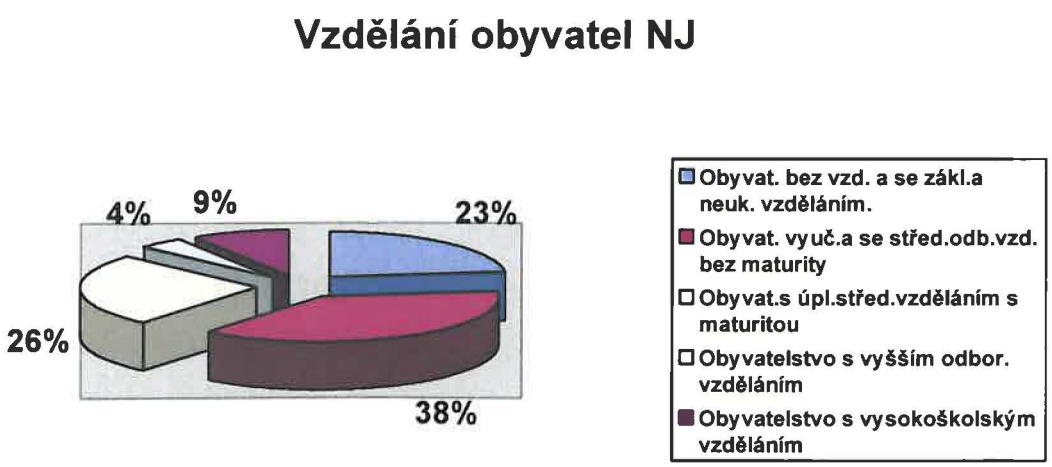

Přehled významných zaměstnavatelů

V Novém Jičíně je asi 21 hlavních zaměstnavatelů, u kterých pracuje 30 – 600 zaměstnanců. Největším zaměstnavatelem je strojírenský podnik Visteon – Autopal, s.r.o., ve kterém pracuje 4056 zaměstnanců.

Sportovní zařízení v NJ

Krytý bazén

- rozměry 25 x 12,5 m
- nabízí koupání a plavecké sporty
- malý bazén pro děti
- součástí objektu je i basketbalová hala
- rehabilitace, masáže, restaurace
- sauna

Koupaliště

- plavecký bazén 25 x 12,5 m
- dětský bazén
- tobogán, hřiště na plážový volejbal, občerstvení

Dům dětí a mládeže

Letní stadion

- travnaté fotbalové hřiště 100 x 60 m
- škvárové tréninkové hřiště 90 x 60 m
- lehkoatletická dráha 400 m

Hala ABC

- krytá hala pro volejbal, házenou, sálovou kopanou
- kuželna

Zimní stadion

- ledová plocha 30 x 60 m
- restaurace

Sjezdovka Svinec

- přírodní sjezdovka, střední stupeň obtížnosti, dlouhá 800 m
- lyžařská chata
- 3,5 km dlouhá běžecká trať lehké obtížnosti

Tenisový areál

- 5 x tenisové kurty
- restaurace

Krytá tenisová hala

- 2 x tenisové kurty
- bar

Sportovní areál Lambada

- travnaté plocha pro rekreační kopanou
- plocha pro beach volejbal
- 5 x tenisové kurty
- restaurace

Squash centrum Tatrovanka

- 4 x squasové kurty
- 1 x hřiště pro badminton
- 1 x tenisový kurt
- sauna, bar
- součástí objektu je i bowling s restaurací

Volně přístupná sportovní zařízení

- 1 x antukové hřiště
- 1 x Freestyle park
- 2 x škvárové hřiště
- 3 x travnaté hřiště
- 20 x asfaltové hřiště

Sportovní kluby

- Plavecký klub
- Tělocvičná jednota Sokol Nový Jičín
- TJ Nový Jičín-oddíl zápasu
- Klub vodních sportů Laguna
- BEMGE MOTOCROSS N. Jičín
- Hasičský sportovní klub
- Horolezecký oddíl TJ Nový Jičín
- Lyžařský klub Svinec
- Klub tanečního sportu Reflex
- TJ Nový Jičín – oddíl ledního hokeje
- TJ Nový Jičín-oddíl tenisu
- Tenisový klub TC Skalky Nový Jičín
- SK Squash club NJ
- Sportovní stáj Nový Jičín – Hermelín klub
- Junák – svaz skautů a skautek, středisko "dvojka"
- Junák-svaz skautů a skautek, středisko " Pagoda"

Oblast kultury

- Dětský hudební a taneční soubor CIKNE ČVAHE
- Komorní orchestr Pavla Josefa Vejvanovského
- Soubor lidových písní a tanců Javorník a Javorníček
- Sdružení přátel dětského pěveckého sboru Ondrášek
- Městská dechová hudba Nový Jičín
- Filmová škola Nový Jičín
- Pěvecký sbor Ondráš
- Sdružení přátel orchestru mladých – Noty a pomlky z Nového Jičína
- Spolek výtvarných umělců Arkáda
- Klub rodáků a přátel města Nového Jičína
- Novojičínský sextet Pohoda
- Klub vojenské historie – 20. pěší pluk Kaunitz Rittberg
- Divadlo
- Starojická historická společnost
- Cimbálová muzika Čerňava

Zdravotnictví

- Státní zařízení: Nemocnice s poliklinikou
- Záchranná služba, 3x Dům s pečovatelskou službou
- Agentura domácí péče OASA
- Centrum pro zdravotně postižené, Rehabilitační zařízení

Školství

V Novém Jičíně se nachází 3 školy mateřské, 5 základních škol. Studenti mají dále výběr ze 7 středních škol, nově v tomto městě je možnost navštěvovat vysokou školu podnikání, která v současné době hodně oblíbená. Své umělecké vlohy mohou nejen děti využívat v umělecké škole, kde se mohou naučit hrát na nejrůznější hudební nástroje. V této lokalitě nechybí ani Dům dětí a mládeže, jež nabízí širokou škálu koníčků, zábavy a sebevzdělávání.

4.2.2 PROFIL OBCE LIBHOŠŤ

Obec Libhošť se nachází v okrese Nový Jičín. Tato obec vznikla kolem roku 1350 při velké kolonizaci. V roce 1947 došlo k záboru Libhoště a 270 rodin bylo nuceno z této vesnice odejít. Nyní zde žije celkem 1680 obyvatel.

Geografická poloha

Obec se nachází na severovýchodě Moravy, na území Moravské brány. Rozloha obce je 7,89 km². Nejvyšším kopcem je Hůrka (415 m.n.m.). Průměrná roční dlouhodobá teplota je + 9,8 °C.

Obyvatelstvo

Počet trvale bydlících obyvatel je 1680, z toho 819 mužů a 861 žen.

Bytový fond

V obci je 503 trvale obydlených domů, 28 rekreačně obydlených domů a 11 neobydlených.

Hlavní zaměstnavatelé:

Typické pro vesnici je JZD, které je stále v provozu a zaměstnává kolem dvacítky místních zaměstnanců. Dále je to Stolařská firma Vagwerk, která rozšiřuje své kapacity a zaměstnává 8 občanů Libhoště.

Kulturní zařízení:

V této obci se nachází ochotnický divadelní spolek „Z kopce do kopce", dále veřejná knihovna, Vinárna a další 3 restaurační zařízení.

Sportovní zařízení:

- fotbalové hřiště
- tenisový kurt
- nohejbalové hřiště – antukové
- nohejbalové hřiště – asfaltové
- tělocvična – ženy mají možnost navštěvovat aerobik, muži se scházejí na malou kopanou, děti se věnují tanečnímu kroužku.

Školství

V Libhošti nechybí ani mateřská školka s kapacitou pro 50 dětí a ZŠ, která poskytuje základní vzdělání v rozsahu 1.-5. ročníku pro 150 žáků.

5. VÝSLEDKY A DISKUSE

5.1 CHARAKTERISTIKA VÝZKUMNÉHO SOUBORU

Výzkumný soubor tvořilo celkem 164 mužů a žen ve věku od 26–52 let z Nového Jičína z a Libhoště. Z toho 96 občanů bylo z města Nový Jičín a 68 občanů z obce Libhošť. Všichni respondenti se věnují pohybové rekreaci v místě bydliště.

tab č.1 Pohlaví dotazovaných

	město	%	vesnice	%
muži	70	72,92%	32	47,06%
ženy	26	27,08%	36	52,94%
celkem	96	100%	68	100,00%

Většina dotazovaných z města 43,75% se nachází ve věku 31- 40 let, vesnice taktéž 38,41%.

tab. č.2 Věk dotazovaných

	město	%	vesnice	%	celkem	%
20 - 30 let	21	21,88%	12	17,65%	33	20,12%
31 - 40 let	42	43,75%	21	30,88%	63	38,41%
41 - 50 let	20	20,83%	24	35,29%	44	26,83%
51 a více let	13	13,54%	11	16,18%	24	14,63%

Polovina respondentů z města 56% je ve svazku manželském, 24% je svobodných a 20% rozvedených.
61% respondentů z vesnice je v manželském svazku, 24% je svobodných a 15% rozvedených.

tab. č. 3 Stav dotazovaných

Nominální četnost	celkem	město	vesnice
ženatý, vdaná	96	54	42
rozvedený/-á	29	19	10
svobodný/-á	39	23	16

5. 2. RODINA, DĚTI A VOLNÝ ČAS

Počet dětí dotazovaných z města. 32 dotazovaných nemá žádné dítě, 1 dítě má 19 osob, 2 děti má téměř polovina dotazovaných celkem 41, 3 děti máji 4 respondenti.

Počet dětí dotazovaných z vesnice. 11 dotazovaných nemá žádné dítě, 1 dítě má 15 respondentů, 2 děti má převážná část respondentů, 3 děti má 12 a nejméně respondentů-2 má 4 děti.

Děti ve věku do 5 let má 15,82 %, nejvíce respondentů z města, z vesnice také 10.00%.

tab. č. 4 - Počet dětí

nominální četnost	město	vesnice
1 dítě	19	15
2 děti	41	28
3 děti	4	12
4 děti	0	2
žádné dítě	32	11

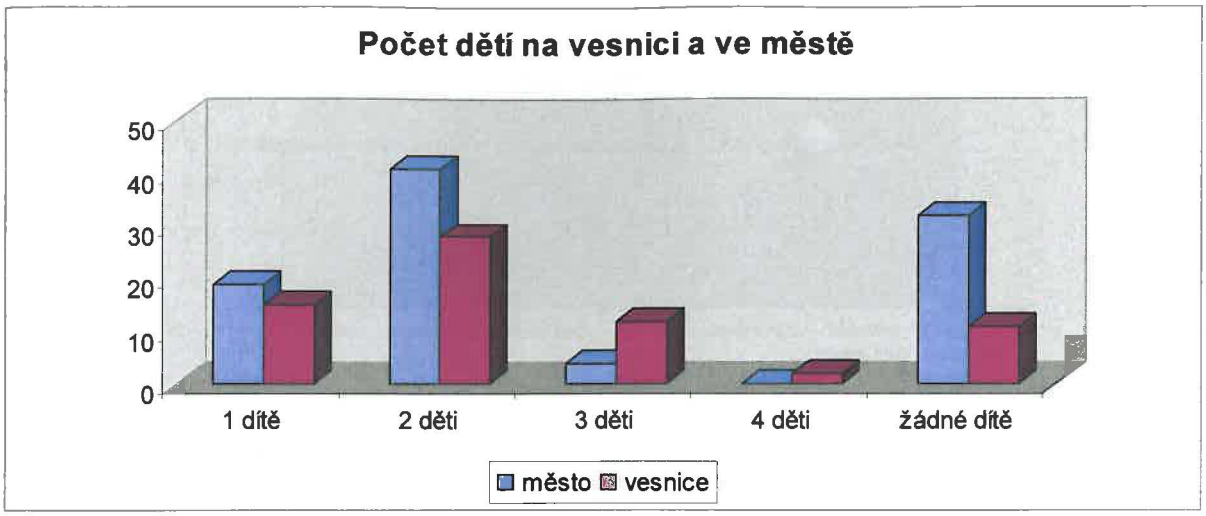

tab. č. 5 - Věk dětí

věk dětí	město	vesnice
do 5 let	15,82%	10,00%
6 - 10 let	6,25%	5,87%
11 - 15 let	5,42%	6,66%
16 a více let	12,33%	9,42%

V tomto bloku jsme chtěli zjistit, zda děti a rodina omezují množství osobního volného času. Výsledky ukázaly, že minimálně hodinu denně se věnují svým dětem všichni rodiče. Co se týče srovnání, nakolik se rodiče na vesnici a ve městě věnují svým dětem-ve městě se rodiče věnují svým dětem převážně 1–3 hod (17), u vesnických rodičů se nejčastěji objevovala varianta – nad 5 hodin (15).

tab. č. 7 – Množství času, který věnují rodiče dětem na vesnici a ve městě

množství času (nominální četnost)	žádný	do 1 hod	1 – 3 hod	3 – 5 hod	nad 5 hod	všechen volný čas	CELKEM
město	2	12	**17**	14	10	11	66
vesnice	1	5	8	9	**15**	7	45
CELKEM	3	17	22	32	17	20	111

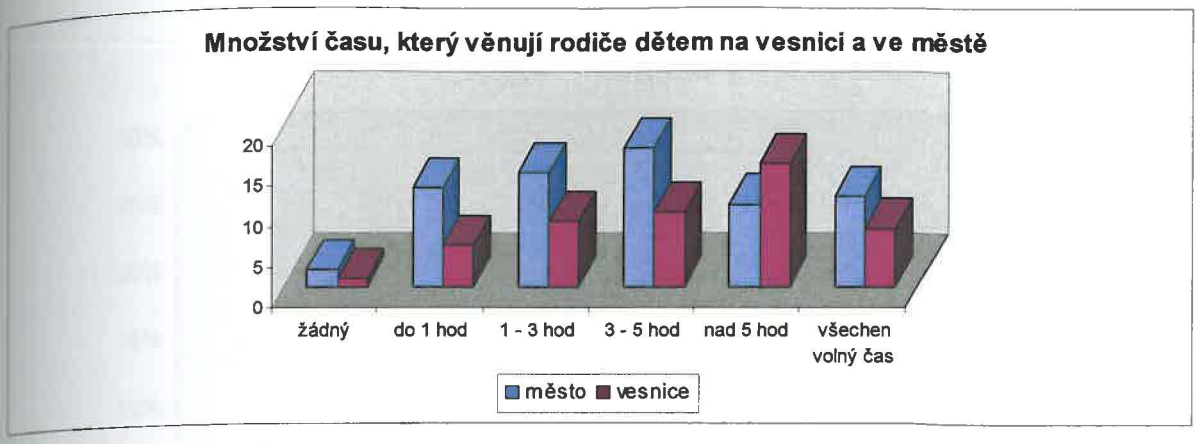

Činností, kterou se rodiče z města hlavně se svými dětmi zabývají, je rekreační sport a turistika 26%, poté se převážně věnují školní přípravě dětí 19% a naopak minimálně se věnují závodnímu sportu 4%. Rodiče z vesnice převážně tráví svůj čas při přípravě školních povinností jejich dětí 25%. Další nejčastější činností je rekreační sport a turistika 23% a nejméně se zabývají závodní činností, shodně v porovnání s městskými rodiči.

tab. č. 8 - Co s dětmi rodiče obvykle dělají

procentuální četnost	město	vesnice
rekreační sport, turistika	**26%**	23%
pomoc se školní přípravou	19%	**25%**
hry	18%	20%
televize, video, DVD	17%	14%
kino, divadlo, koncerty	5%	4%
závodní sport	4%	2%
jiná činnost	11%	12%

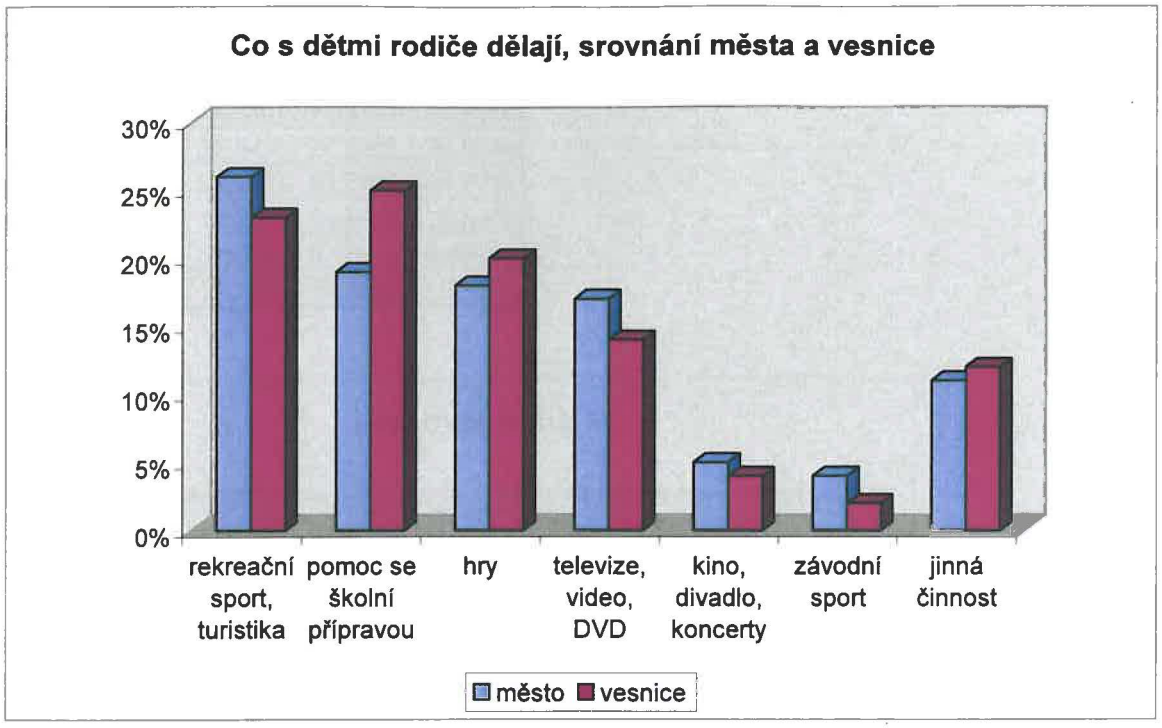

5.3 POVOLÁNÍ

Ve výzkumné oblasti – povolání v porovnání města a vesnice většina respondentů, jak z vesnice 33,25 % tak většina z města 37,28% mají jednosměnnou pracovní dobu, na druhém místě je směna neomezená.

Co se týče práce, kterou si nosí respondenti domů, většina dotazovaných z vesnice 30,18 % odpověděla, že nikdy, lidé z města, celkem 32,65 % zase občas.

Zda povolání omezuje volný čas v mimopracovní dobu, shodně odpověděli respondenti z města 37,54% a vesnice 29,55% a to tak, že povolání omezuje jejich volnočasové aktivity vždy. U otázky, zda povolání omezuje volnočasové aktivity z důvodu psychického či fyzického, nejčastěji označovaná varianta byla vždy a to u obou skupin, 35, 89 % občanů z města a 32,78 %, občanů z vesnice.

tab. č. 9– Pracovní doba

Procentuální četnost	město	vesnice	celkem
neomezená	25,54%	27,23%	26,99%
jednosměnná	**37,28%**	**33,25%**	35,27%
dvousměnná	19,21%	15,84%	17,53%
třísměnná	5,64%	8,12%	6,88%
nepracuji	12,33%	15,56%	13,95%

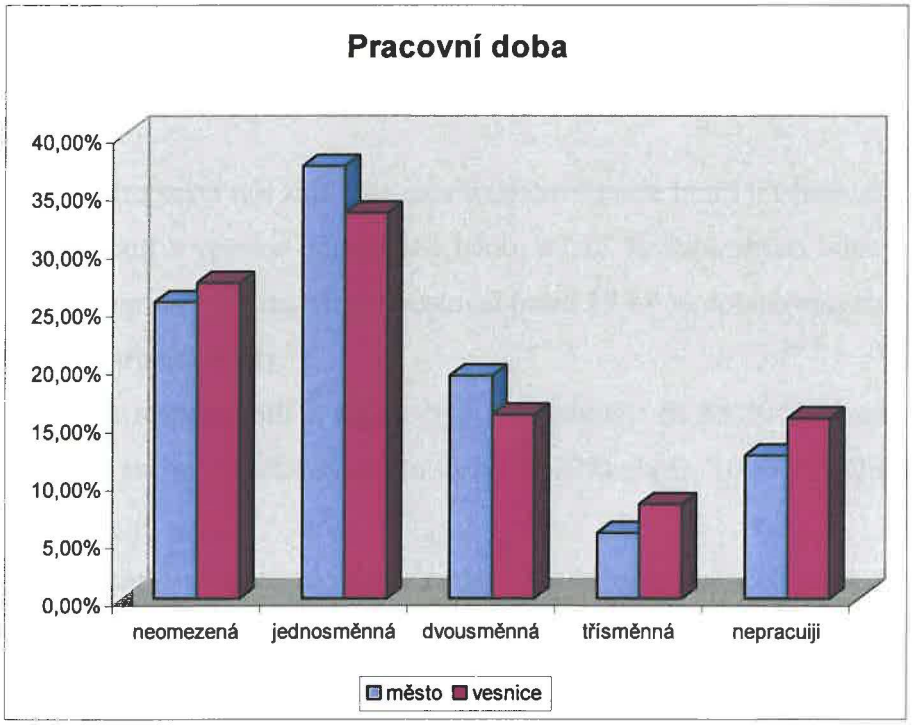

tab. č. 10 – Práci si nosím domů

procentuální četnost	město	vesnice	celkem
nikdy	22,20%	**30,18%**	26,19%
výjimečně	19,63%	22,63%	21,13%
občas	**32,65%**	28,06%	30,36%
vždy	25,52%	19,13%	22,33%

tab. č. 11 - Mé povolání omezuje můj volný čas v mimopracovní dobu

procentuální četnost	město	vesnice	celkem
nikdy	11,25%	22,36%	16,81%
výjimečně	19,47%	19,11%	19,29%
občas	31,74%	28,98%	30,36%
vždy	**37,54%**	**29,55%**	33,55%

tab č. 12 – Mé povolání omezuje mé volnočasové aktivity (psychické nebo fyzické vyčerpání)

procentuální četnost	město	vesnice	celkem
nikdy	14,79%	19,49%	17,14%
výjimečně	19,45%	22,25%	20,85%
občas	29,87%	25,48%	27,68%
vždy	**35,89%**	**32,78%**	34,34%

5.3 FINANČNÍ SITUACE

V této sekci nás zajímalo, zda finanční situace brání investovat do využití volného času: Respondenti z vesnice odpověděli takto: 42,15 % dotázaných odpovědělo že vždy, 26,56 % vybralo variantu občas, více investovat brání 19,87 % dotazovaných jen výjimečně a 11,42 % zvolilo variantu nikdy.

Výsledky respondentů z města byly následující: 61,65 % dotázaných by investovalo více peněz do svého volného času a to vždy, 23,22% občas, 10,59 % výjimečně a 4,54 % nikdy.

Z grafu je patrné, že lidé z města (71) investují nejvíce do rekreačního sportu a v druhé řadě do zábavy s přáteli a kultury (47). Obyvatelé vesnice nejvíce vkládají své peníze taktéž do rekreačního sportu (25), zábavy s přáteli (25) a dále do sportovního diváctví (18).

tab. č. 13 - Peníze investuji do těchto zájmů a koníčku

Investice do: (nominální četnost)	kultura	hudba, PC	knihy, sebevzdělávání	zábava s přáteli	rekreační sport	sportovní diváctví	jiná možnost	CELKEM
město	39	36	36	47	**71**	25	5	259
vesnice	13	12	10	**25**	**25**	18	7	110
CELKEM	52	48	46	72	96	43	12	369

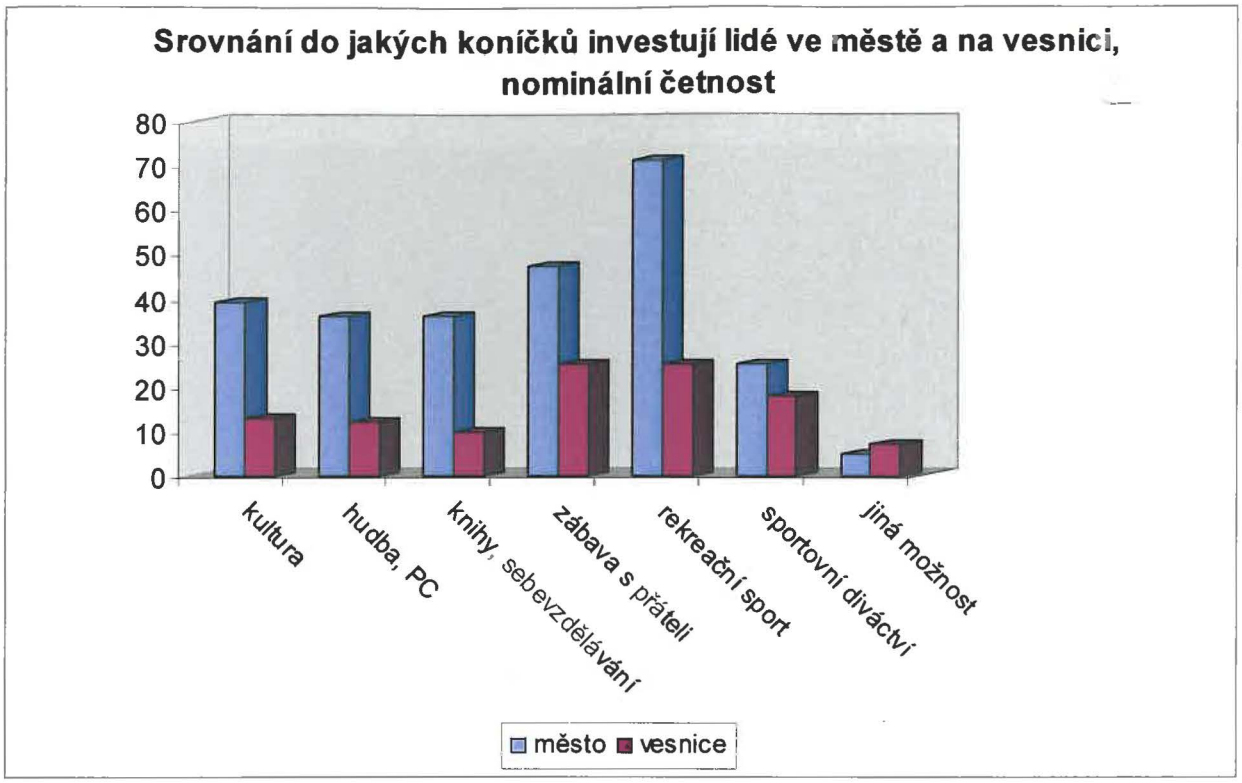

5.5 BYDLENÍ

Místo bydliště:

Z vesnice je 68 dotazovaných z toho 47,06% mužů a 52,94% žen.

Z města je 96 dotázaných, které z 72,91% tvoří muži a z 27,09% ženy.

Převážná část respondentů z města, na otázku, jak často využívají kulturní zařízení odpovědělo 3x týdně (26), v těsném závěsu pak varianta 1x měsíčně (24). Respondenti z vesnic (20) vyžívají tuto oblast převážně 1x měsíčně. Jako druhá nejčastější varianta byla 1x týdně (19). Nabízena byla totiž také varianta návštěva restaurace, kterou většina respondentů zakroužkovala, jako zdroj relaxace a odpočinku

tab. č. 14 - Možnost kulturního vyžití v místě bydliště a jak často ho využíváte. kino, divadlo, restaurace, atd.

nominální četnost	denně	3x týdně	1x týdně	1x měsíčně	čtvrtletně	půlročně	ročně	celkem
město	2	**26**	23	24	10	4	7	96
vesnice	1	5	19	**20**	6	7	10	68
celkem	3	31	42	44	16	11	17	164

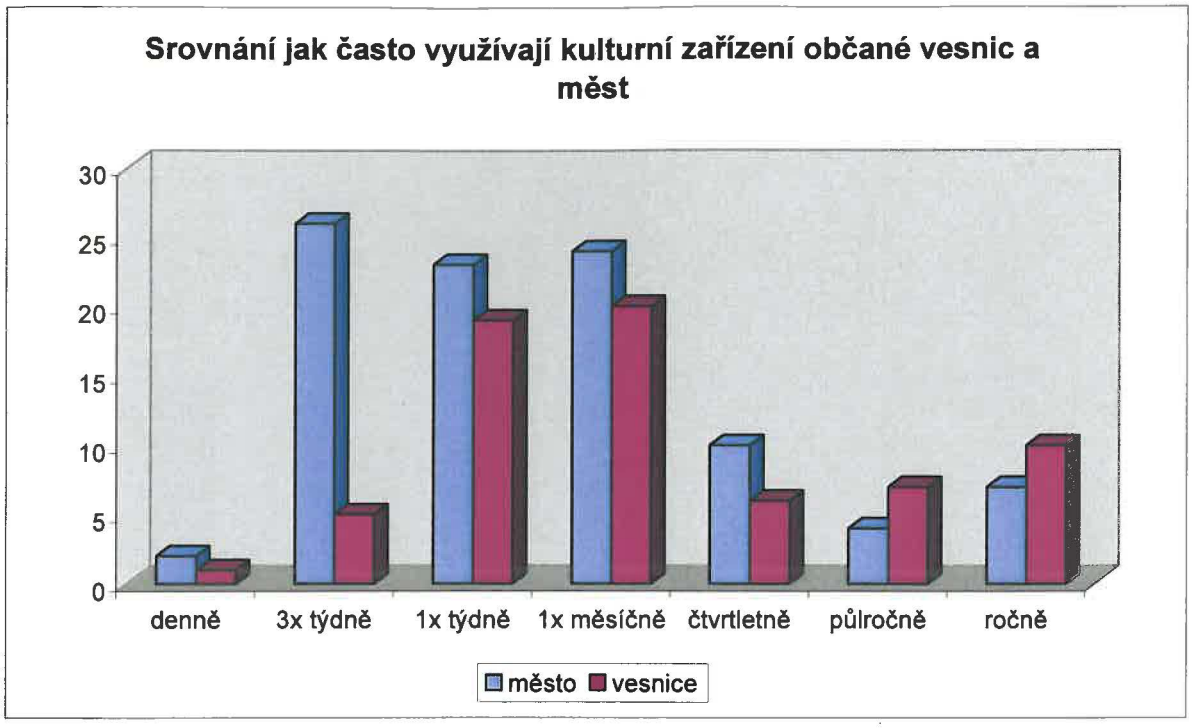

Ve srovnání, jak často využívají sportovní zařízení občané vesnic a měst bylo zjištěno, že převážná část občanů města se věnuje sportovní aktivitě 3x týdně (36). Lidé na vesnici převážně 1x týdně (32), z nichž většina uvedla, že právě práce okolo rodinného domu a zahrádky je omezuje v trávení volného času sportem.

tab. č. 15 - Možnost sportovního vyžití v místě bydliště

tenisové kurty, fotbalové hřiště, zimní stadión, sauna, bazén, fit-centrum, atd.

nominální četnost	denně	3x týdně	1x týdně	1x měsíčně	čtvrtletně	půlročně	ročně	celkem
město	19	**36**	25	9	4	2	1	96
vesnice	2	13	**32**	11	2	3	5	68
celkem	21	38	68	20	6	5	6	164

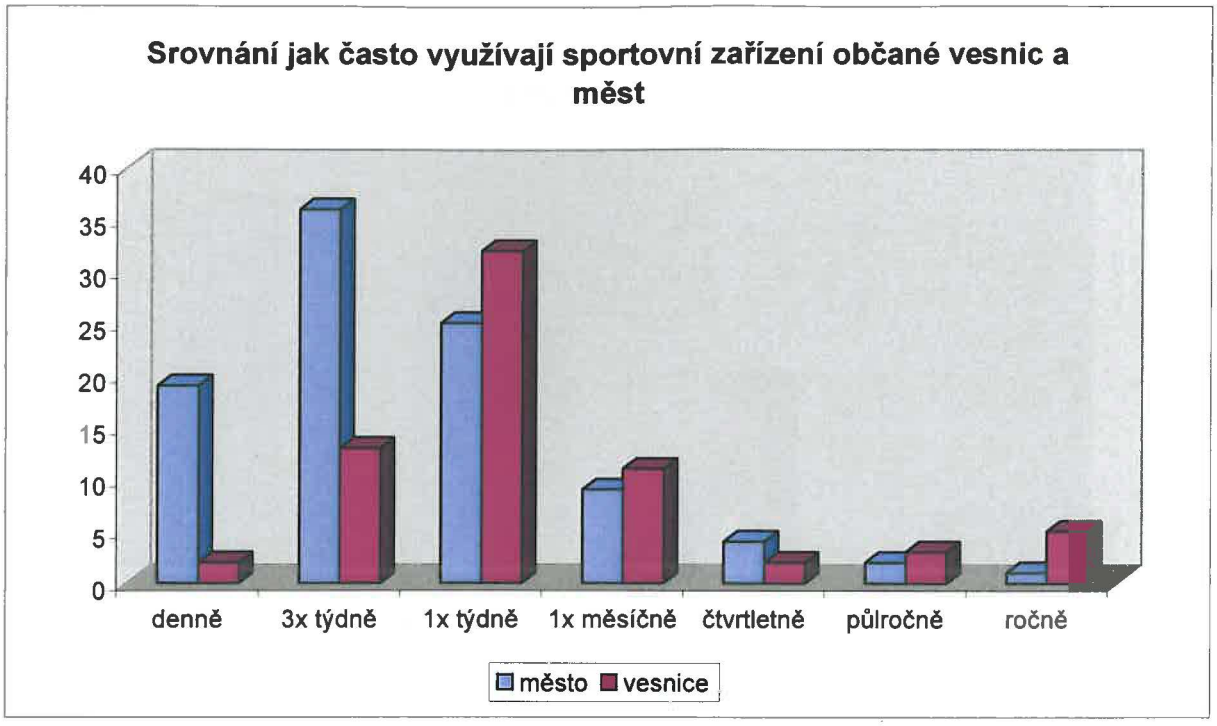

Běžným domácím prácím (úklid, vaření, praní, atd.) se věnuje 52% dotazovaných z města, 75,14% respondentů z vesnice, o zahrádku se stará 20,28% respondentů z města a 69,28% z vesnice. Hospodářstvím (chov domácích zvířat, obdělávání pole atd.) se věnuje 12, 46% dotazovaných bydlících ve městě a 70,85% občanů vesnice. 11,49 % respondentů z města dělá jiné domácí práce. Jakou jinou možnost většinou uváděli kutilství. 18,56% respondentů z vesnice se zabývají jinou činností, a to převážně výzdobou svého obydlí či kutilstvím.

Co se týče času, který respondenti u těchto činností stráví, tak u městských obyvatel to dělá převážně čas do 1 hod. (46) a u vesnických obyvatel méně než 3 hod. (29) A právě to jim umožňuje věnovat se volnočasovým aktivitám méně, než lidem ve městě.

tab. č. 16 - Domácí práce mi denně zabírají

nominální četnost	do 1 hod	méně než 3hod	více než 3 hod	všechen volný čas	celkem
město	**46**	38	10	2	96
vesnice	8	**29**	24	7	68
celkem	54	67	34	9	164

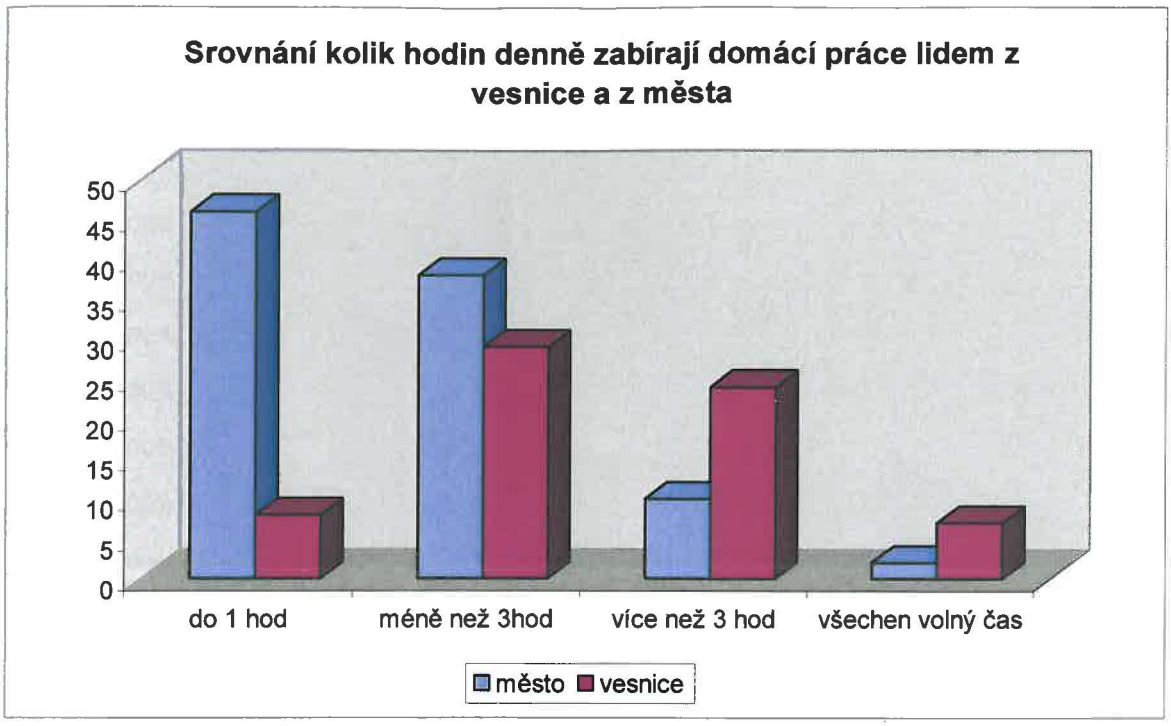

5.5 SPORTOVNÍ ČINNOST

Se sportem se setkáváme již od dětství. Nejprve v rodinném prostředí, ve škole, ale důležité je, zda máme tu možnost. Pokud rodiče nemají zájem nebo čas si s dětmi zasportovat a sami o sobě nemají potřebu pro své tělo dělat něco zdravého, tak zájem o pohybovou aktivitu, rekreační sport a sport jako takový klesá.

Všeobecný přehled a zájem o sport z pasivního hlediska mají dotazovaní z města 27,25% a z vesnice 32,21% shodně o fotbal, dále pak hokej, také u obou lokalit nejméně je oblíbeno lyžování a jiné sporty, rovněž u obou lokalit.

tab. č. 17 - znalosti sportu po teoretické stránce (pravidla, kde se provozuje, fandění atd....)

procentuální četnost %	město	vesnice
tenis	10,89%	8,47%
hokej	21,36%	20,36%
fotbal	**27,25%**	**32,21%**
plavání	8,90%	8,23%
volejbal	10,71%	13,36%
basketbal	9,32%	7,25%
lyžování	8,12%	6,35%
jiné sporty	3,45%	3,77%

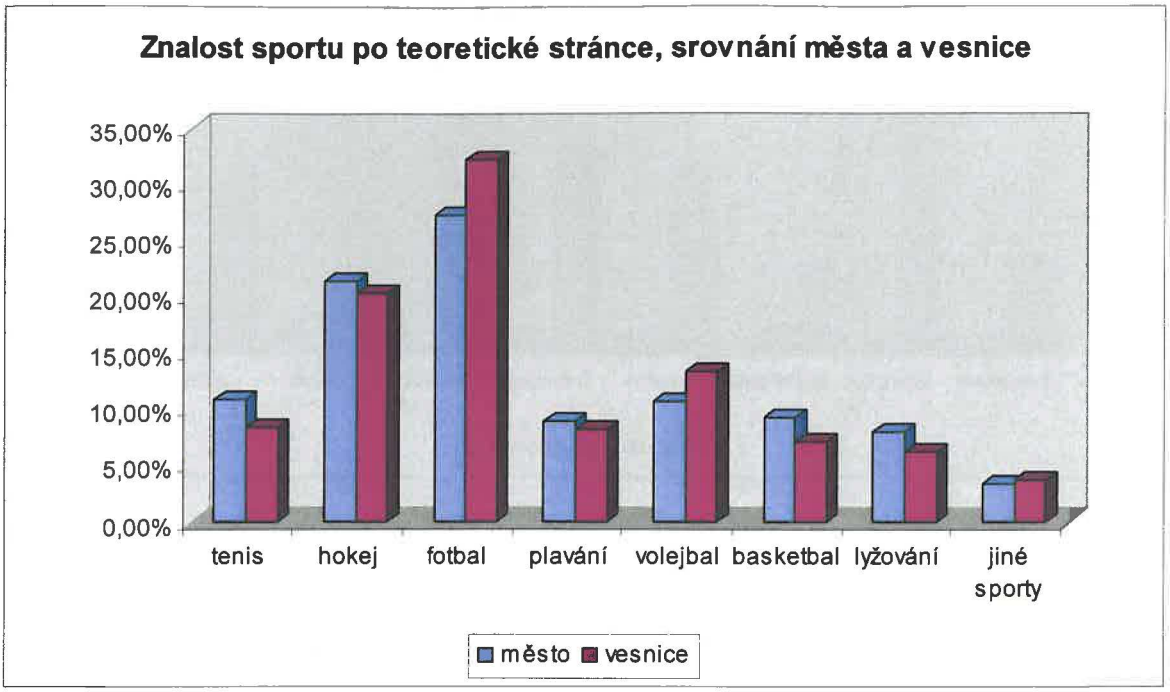

Závodně se věnuje převážná část respondentů z města fotbalu (17), poté hokeji (8), nejméně pak basketbalu a žádný z dotazovaných se závodně nevěnuje lyžování.

Jako nejoblíbenější rekreační sport mezi dotazovanými je lyžování (45). Fotbal (36) a plavání (36) patří mezi další velice oblíbené činnosti. Nejméně častá varianta rekreačního pojetí sportu byl označován hokej i přesto, že v místě bydliště se nachází nově zrekonstruovaný hokejový stadión.

tab č. 16 – Sporty, které dotazující provozují ve městě

nominální četnost	tenis	hokej	fotbal	plavání	volejbal	basketbal	lyžování	jiný sport	CELKEM
Aktivně-závodně	6	8	**17**	3	6	2	0	2	44
Rekreačně	32	12	36	36	32	15	**45**	18	226
CELKEM	38	20	53	39	38	17	45	20	270

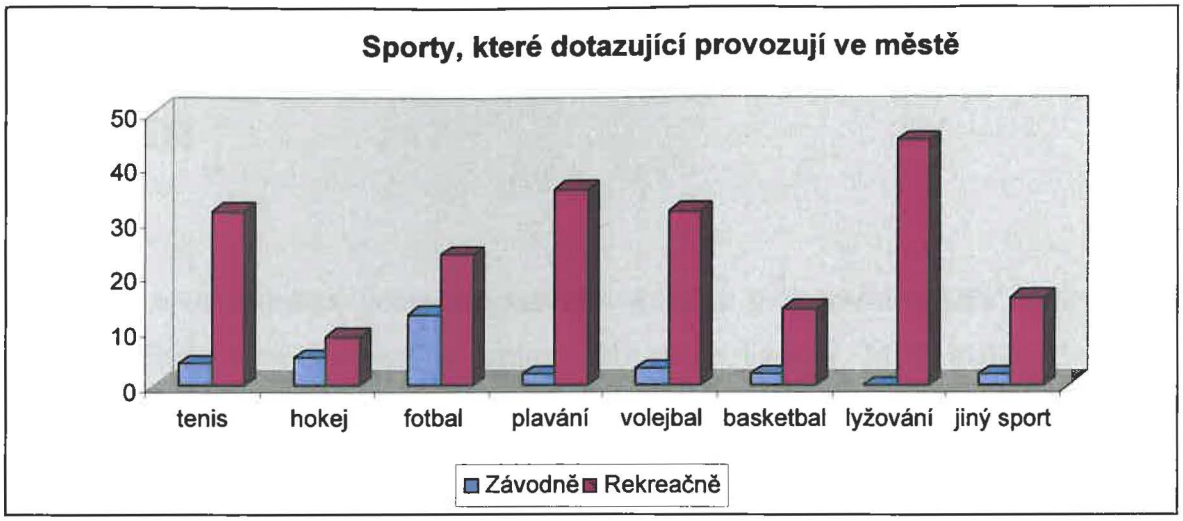

Respondenti z vesnice se závodně věnují hlavně fotbalu (9), který je v této obci velice oblíben a má také velkou základnu fanoušků. V závodním plavání má tato obec dva své zástupce. Žádný z dotazovaných se nevěnuje závodnímu lyžování.

Velice populární rekreační sport je v této obci tenis (12). Tenisový kurt je velice dobře udržován a každým rokem zvelebován. Fotbal, jak už bylo řečeno hraje důležitou roli pro respondenty z vesnice v trávení volného času, (11) z nich ho hraje rekreačně.

tab.č.17 – Sporty, které dotazující provozují na vesnici

nominální četnost	tenis	hokej	fotbal	plavání	volejbal	basketbal	lyžování	jiný sport	CELKEM
Aktivně-závodně	0	1	**9**	2	1	1	0	1	15
Rekreačně	**12**	4	11	10	8	3	10	5	63
CELKEM	12	5	20	12	9	4	10	6	78

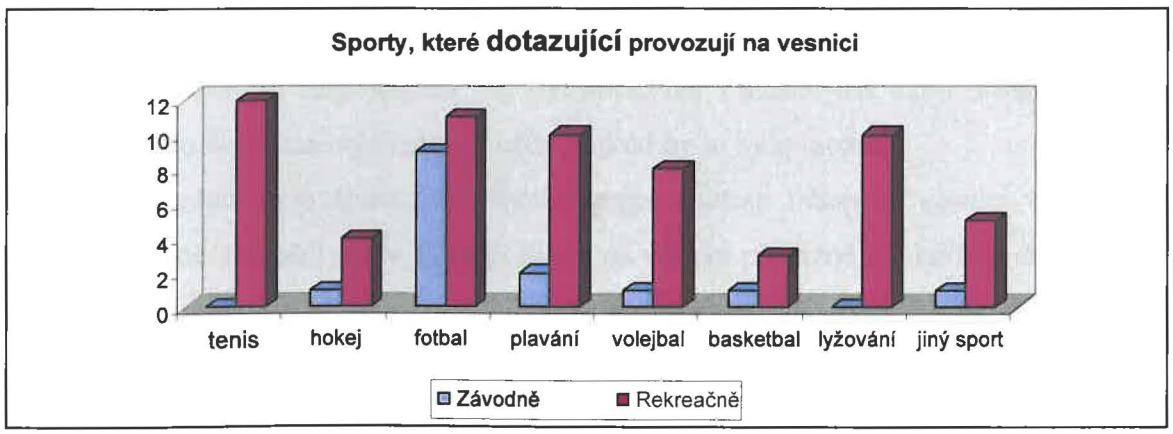

6. ZÁVĚR

Jak už bylo zmíněno, volný žas každého z nás je ovlivňován mnoha faktory. Hlavní faktor, kterému jsme věnovali pozornost bylo místo bydlení. Mým úkolem bylo zjistit, nakolik se lidé na vesnici a ve městě věnují volnočasovým aktivitám, popřípadě, co je omezuje v trávení volného času. Po vyhodnocení výsledků, které vyplývají z našeho šetření můžeme dojít k určitým závěrům.

Zaměříme se na dílčí hypotézy, které se vtahovaly k určitému problému.

Co se týče zjištění, zda děti a rodina snižují objem osobního volného času, výsledky šetření potvrzují, že téměř všichni rodiče věnují svým dětem minimálně hodinu denně. Z výzkumu dále vyplývá, že rodiče na vesnici věnují svým dětem více času, než rodiče z města a to téměř o 3 hodiny denně více. Můžeme tedy konstatovat, že děti a rodina relativně snižují objem osobního volného času, což je výraznější u respondentů z vesnice. To ovšem nemusí znamenat podmíněný zápor, neboť respondenty z vesnice mohou uspokojovat třeba jen jiné potřeby a zájmy.

Další možným důvodem pro omezování mimopracovních volnočasových aktivit bylo povolání. Povolání omezuje převážnou část respondentů jak z vesnice, tak z města a to téměř vždy. Je to dáno také neomezenou pracovní dobou a také díky práci, kterou si nosí domů převážně lidé z města. Pro obě šetřené skupiny je téměř vždy omezující psychická a fyzická vyčerpanost. Po shrnutí můžeme říci, že z velké části je povolání pro tyto dvě skupiny obyvatel omezující v trávení volnočasových aktivit.

V oblasti finanční situace a jeho bránění v investování do využití volného času, bylo zjištěno, že polovina respondentů jak z vesnice, tak z města, má tento problém a ráda by investovala do volnočasových aktivit vždy, pokud by to bylo možné.

Dalším úkolem bylo zjistit, zda domácí práce zabírají lidem na vesnici více času, než lidem ve městě. Domácí práce zabírají lidem na vesnici přibližně o 2 hodiny denně více, než lidem ve městě.

Co se týče kulturních a sportovních aktivit, ve městě a na vesnici, můžete říci, že v mnoha městech mají lidé více možností pro kulturu a sportovní vyžití, než ve většině vesnic. Myslíme si však, že Nový Jičín i Libhošť patří mezi nadprůměrně vybavené lokality, alespoň co se týče sportovních zařízení. U této oblasti je nutno připomenout, že moderní doba stírá

vzdálenost mezi městy a vesnicí a že komunikace a doprava jsou na vysoké úrovni. Dostupnost kulturních a sportovních zařízení tedy není největším problémem.

Zjišťovalo se také, zda mají lidé ve městě příležitost naučit se více sportů, než lidé na vesnici. Ve městě je nesporně více příležitostí navštěvovat, různé kroužky, či sportovní oddíly, je zde více prostoru pro komunální rekreaci. Dnešní doba nabízí i základní a střední školy, které jsou již speciálně zaměřené. Lidé na vesnici musí mít dostatečný zájem a chuť, aby si udělali na rekreační sporty a nejrůznější činnosti čas. Možnosti využití volného času jsou dnes obrovské, je na nás, jak s volným časem naložíme a co jsme ochotni tomu obětovat. Hypotéza: *Lidé na vesnici se věnují tělocvičným a kulturním aktivitám méně, než lidé ve městě.*

Hypotéza se v našem výzkumu potvrdila. Lidé z města navštěvují týdně sportovní zařízení asi třikrát častěji, než lidé na vesnici, to samé se týká i kulturních aktivit.

7. ANOTACE

Jméno a příjmení: Bc.Blanka Čapková

Fakulta: Tělesné výchovy a sportu

Název práce: Sociální a geografická podmíněnost životního stylu a účasti ve volnočasových aktivitách u populace v produktivním věku

Vedoucí práce: Doc. PhDr. Irena Slepičková, CSc.

Počet stran: 41

Počet příloh: 3

Počet titulů použité literatury: 23

Klíčová slova: Životní styl

Volný čas

Volnočasové aktivity

Bydlení – na vesnici, ve městě

Resumé

Cílem této diplomové práce bylo získat a vyhodnotit informace o množství volného času lidí v produktivním věku bydlících na vesnici a ve městě. Celkový počet probandů byl 164 osob, z toho 96 z města a 68 z vesnice. Pro zjištění problematiky volného času pracujících byla požitá dotazníková metoda. Dotazník obsahoval oblasti týkající se osobních údajů, pracovní vytíženosti, finanční situace, oblasti bydlení a poslední řadě účast respondentů ve sportovní sféře. Zjištěné údaje byly zaznamenány v podobě tabulek a grafů.

ANNOTATION

First and last name: Bc. Blanka Čapková

Faculty of Physical Education and Sport

Title of a work: Social and geographical conditionality of lifestyle and involvement in pastime activities at the population in working age.

Key personnel: Doc. PhDr. Irena Slepičková, CSc.

The number of pages: 41

The number of appendices: 3

The number of applied literature: 23

Key words: Lifestyle

Leisure time

Pastime activities

Habitation – in village and town

Abstract

The main point of this thesis was to get and to analyze information about portion of leisure time activities of working people living in cites and villages.Information was collected from 164 respondents,including 96 persons living in cities and 68 in villages.Questionnaire survey was used to receive all necessary answers. The questionnaire consisted of main blocks regarding personal data,hours spent at work,financial situation,living standard and last but not least respondents' involvement in sport activities. All collected information was recorded in tables and diagrams.

8. LITERATURA

1. CSIKSZENTMIHALYI, M., *Beyond boredom and anxiety. San Francisco: Jossey Bass*, 1975
2. ČÁP, J., *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Praha: SPN, 1990
3. HENDL, J., *Kvalitativní výzkum: Základní metody a aplikace*. Praha: Portál, 2005. 407 s. ISBN 8073670402
4. HODAŇ, B., *Tělesná kultura – sociokulturní fenomén: východiska a vztahy*. Olomouc. Univerzita Palackého, 2000. ISBN 80–244-0201–7.
5. HRČKA, J., *Volný čas a športovo rekreačná aktivita občanou*. Bratislava, 1990
6. LINHART, J. a kol., *Základy obecné psychologie*. Praha, 1981.
7. LINHART, J., *Volný čas velkoměstského obyvatelstva*. Praha, 1980 In: Sociologický časopis
8. JUNGER, J., KASA, J., *Úvod do športovej kinantropologie*. Košice: Univerzita P. J. Šafárika. 1996. ISBN 80–7097-326–9.
9. KRÁLOVÁ, *Životní styl učitelů a jejich vztah k pohybovým aktivitám dětí a mládeže*. Diplomová práce, Praha 1996.
10. MACHONIN, P., TUČEK, M., *Česká společnost v transformaci*. 1.vyd. Praha: Sociologické vydavatelství, 1996. ISBN 80–85850-17–6
11. MAŘÍKOVÁ, I., *Životní podmínky venkovského obyvatelstva ve vztahu ke kulturním potřebám, zájmům a činnostem*. ÚVK, Praha, 1986.
12. MOŽNÝ, I., Česká společnost – *Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 1.vyd. Praha: Portál, 2002. 208 s. ISBN 80–7178-624–1
13. MUSIL, J., Sociologie *bydlení*. Svoboda, Praha, 1970.
14. NAKONEČNÝ, M., *Sociální psychologie*. Praha, 1970.
15. ONDREJKOVIČ, P., *Úvod do metodológie sociálnych vied: Základy metodológie kvantitatívneho výskumu*. Bratislava: Regent, 2005. ISBN 80–88904-35–8 ISBN 978–80-88904–35-9
16. PAVLÍČEK, I., *Problematika výzkumu VČ a spotřeby*. VÚO, Praha, 1988.
17. PAŠIAK, J., *Človek a jeho sídla*. 1. vyd. Bratislava: Obzor, 1980. s. 274
18. ROBINSON, JP., GODBEY, G., *Time for life: the surprising ways Americans use their time*. The Pennsylvania State University Press. 1997

19. SELUCKÝ, R., *Člověk a jeho volný čas*: *Pokus o ekonomickou formulaci problému.* 1.vyd. Praha: Československý spisovatel, 1966. s. 203.

20. SLEPIČKA, A., *Venkov a nebo město. Lidé, sídla, krajina.* 1.vyd. Praha: Svoboda, 1981. s. 367

21. SLEPIČKOVÁ, I., *Sport a volný čas*. Praha: UK FTVS, Karolinum, 2005. ISBN 80–246-1039–6

22. ZICH, F., *Co s volným časem*? Pressfoto-ČTK, Praha, 1978.

23. ZÍTOVÁ, M., *Středoškoláci, sport a drogy*. Diplomová práce, Praha 1998.

9. PŘÍLOHY

Dotazník a fotodokumentace

Dotazník

Pokyny k vyplnění dotazníku:

Před sebou máte dotazník, který obsahuje několik otázek týkající se Vašeho trávení volného času.
Chtěla bych Vás požádat o jeho vyplnění. U některých otázek stačí pouze zřetelně **zakroužkovat** a to i více možností, u ostatních není možnost volby, tudíž bude potřeba napsat text.

Dotazník je součástí výzkumu mé diplomové práce. Děkuji Vám za čas, který jste mi věnovali a za zodpovědný přístup při jeho vyplňování.

Blanka Čapková

1. Pohlaví 1) muž
2) žena

2. Věk:

3. Stav:

4. Děti:

a)Počet dětí:

b)Jejich věk a pohlaví:

c)Denně jim věnuji:

1) žádný čas
2) do 1hod.
3) 1- 3 hod.
4) 3 – 5 hod.
5) více než 5 hod.
6) všechen volný čas

d) Trávím s nimi čas takto:

1) pomoc se školní přípravou
2) hry
3) televize, video, DVD
4) divadlo, kino, koncerty
5) rekreační sport, turistika
6) závodní sport
7) jiná možnost: .....

5. Povolání:

a) Má pracovní doba je:

1) neomezená
2) jednosměnná
3) dvousměnná
4) třísměnná
5) nepracuji

b) Práci si nosím domů:

1) nikdy
2) výjimečně
3) občas
4) vždy

c) Pokud si práci nosím domů, tak mi zabere:

1) do 1 hod.
2) 1- 3 hod.
3) více než 3 hod.

d) Mé povolání omezuje můj volný čas mimo pracovní dobu:

1) nikdy
2) výjimečně
3) občas
4) vždy

e) Mé povolání omezuje mé volnočasové aktivity (psychické nebo fyzické vyčerpání)

1) nikdy
2) výjimečně
3) občas
4) vždy

6. Finanční situace:

a) Má finanční situace mi brání investovat do využití volného času:

1) nikdy
2) výjimečně
3) občas
4) vždy

b) Rád(a) bych investoval(a) více, pokud by byla možnost

1) nikdy
2) výjimečně
3) občas
4) vždy

c) Peníze investuji do těchto zájmů a koníčků:

1) kultura (divadlo, kino)
2) poslech hudby, hry na počítači
3) knihy (cizí jazyky, sebevzdělávání)
4) zábava s přáteli (tanec.)
5) rekreační sport
6) sportovní diváctví
7) jiná možnost

.....

7. Bydlení:

a) Místo bydliště

1) vesnice
2) město

b) Možnost kulturního vyžití v místě bydliště a jak často je využíváte:

(denně=1, 3x týdně=2, 1x týdně=3, 1x měsíčně=4, čtvrtletně=5, půlročně=6, ročně=7...příklad: kino ...4.)

1) kino .....
2) divadlo .....
3) restaurace .....
4) jiná možnost: .....

c) Možnost sportovního vyžití v místě bydliště a jak často je využíváte:

(denně=1, 3x týdně=2, 1x týdně=3, 1x měsíčně=4, čtvrtletně=5, půlročně=6, ročně=7)

1) tenisové kurty .....
2) fotbalové hřiště .....
3) zimní stadion .....
4) sauna .....
5) bazén .....
6) fit-centrum .....
7) jiná možnost: .....

d) Dělám tyto domácí práce:
1) běžné domácí práce (vaření, úklid, praní....)
2) hospodářství (chov domácích zvířat, pole...)
3) zahrádka
4) jiné: .....

e) Domácí práce mi denně zabírají:
1) do 1 hod.
2) do 3 hod.
3) více než 3 hod.
4) všechen volný čas

f) Co Vám brání trávit volný čas podle Vašich představ:

.....
.....

8. Sportovní činnost:

a) Označte sport, o kterém máte znalosti po teoretické stránce (jak se provozuje, znalost pravidel atd.)

1) tenis
2) hokej
3) fotbal
4) plavání
5) volejbal
6) basketbal
7) lyžování
8) jiný sport .....

b) Označte sport, který provozujete:
Za Vámi zakroužkovanou možnost vepište, zda jej děláte :
1) závodně **2) rekreačně**
Příklad: ϕ tenis ..1..

1) tenis .....
2) hokej .....
3) fotbal .....
4) plavání .....
5) volejbal .....
6) basketbal .....
7) lyžování .....
8) jiný sport .....

FOTODOKUMENTACE

MĚSTO NOVÝ JIČÍN

Masarykovo náměstí

Beskydské divadlo

Kino Květen

Sportovní hala s bazénem

Umělé fotbalové hřiště, tenisová hala

OBEC LIBHOŠT

Fojtství s vinárnou

Mlýn

Knihovna

Divadlo „ Z kopce do kopce“

Tělocvična s asfaltovým hřištěm pro nohejbal a jiné činnosti

Fotbalové hřiště FC Libhošť